

Виявлення та аналіз проблем іноземного інвестування в економіку України за умов війни та післявоєнної розбудови

Баранівський Олександр Васильович¹, Баранівський Василь Федорович²

Опубліковано	Секція	УДК
30.01.2026	Економіка та управління народним господарством	330.3

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18636714>

Анотація. Проблематика залучення інвестицій є однією з актуальних для сучасної України, що зазнає гібридної агресії від Росії. Військові та інші агресивні дії завдають величезної шкоди Україні й українцям, у тому числі значних фінансових, промислових та інфраструктурних втрат. Для успішної довготривалої боротьби з агресором Україні вкрай потрібна оптимізація економіки, а особливо військово-промислового комплексу. Держава отримує фінансову допомогу та інвестиції, ефективність залучення котрих залежить від оцінки й вибору критеріїв та пріоритетів їх використання. В статті висвітлюються актуальні проблеми щодо вибору критеріїв та пріоритетів за умов війни та післявоєнної розбудови. Головними критеріями та пріоритетами визначені: забезпечення сталого розвитку, стан системи оборони, наявність та збереження людських ресурсів, забезпеченість ЗСУ новітніми засобами враження противника.

Ключові слова: іноземні інвестиції, критерії інвестування, пріоритети інвестування, залучення інвестицій, ВПК України.

Identification and analysis of problems in foreign investment in Ukraine's economy under wartime conditions and post-war reconstruction

Annotation. This article explores the evolving criteria for foreign investment priorities in Ukraine under wartime conditions and post-war reconstruction. It examines the misalignment between national economic interests and foreign investor incentives, emphasizing Ukraine's need to rebuild its industrial capacity and economic structure while foreign investors primarily seek resource extraction and low-cost labor. The study highlights critical investment criteria, including financial reliability, operational urgency, and geopolitical

¹ Баранівський О.В., аспірант ВНЗ «Національна академія управління», м. Київ, ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-1182-7080>

² Баранівський В.Ф., полковник у відставці, доктор філософських наук, професор, зав. кафедри ВНЗ «Національна академія управління», м. Київ, ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-1682-5369>

considerations, with an emphasis on securing investments from allied nations without adverse long-term commitments.

The research further assesses the strategic role of defense investments, infrastructure rehabilitation, and economic policy adjustments required to foster sustainable development. Ukraine's investment climate faces challenges such as administrative barriers, regulatory inefficiencies, and geopolitical risks, necessitating a structured state-led investment policy. The analysis integrates perspectives from international financial agreements, risk mitigation strategies, and global technological advancements in defense and security, including artificial intelligence, cyber warfare, and emerging military innovations.

The paper underscores the necessity of optimizing investment policies to align with Ukraine's national security objectives, economic resilience, and industrial modernization. Recommendations include reconfiguring priority sectors for foreign investment, leveraging war reparations, and fostering domestic investment in critical industries. The study concludes with strategic insights into post-war recovery pathways, emphasizing the integration of international best practices and long-term sustainability measures.

Keywords: foreign investments, investment criteria, investment priorities, investment attraction, MIC of Ukraine.

Вступ

Актуальність статті полягає в необхідності подальшого та поглибленого наукового аналізу актуальних проблем іноземного інвестування в економіку України у зв'язку зі складними обставинами в сфері економіки та оборони, що виникли під впливом московської агресії та потреб післявоєнного відновлення економіки країни.

В забезпеченні іноземного фінансового інвестування важливим є питання вибору критеріїв та пріоритетів. Від цього значною мірою залежить ефективність фінансування. Про це свідчить світовий, зокрема, й український досвід. Пріоритетні напрямки іноземного інвестування – це сфери суспільства, галузі науки і техніки, що мають першорядне значення для досягнення поточних і перспективних цілей соціально-економічного та науково-технічного розвитку. Це означає, що формування інвестиційної політики має відбуватися на основі наукового визначення основних пріоритетів довгострокової, середньострокової та короткострокової інвестиційної політики, узгодженої з основними напрямками активізації інноваційних процесів. Війна, її потреби та наслідки вимагають вносити певні корективи щодо критеріїв вибору пріоритетів інвестування воєнно-економічної діяльності та потребують додаткового дослідження.

Вибір пріоритетів інноваційного розвитку конкретної сфери діяльності здійснюється на підставі моніторингу її стану та специфічних соціально-економічних чинників і тенденцій, що його зумовлюють.

Проблемі пріоритетів інвестиційних вкладень та критеріїв їх визначення в Україні присвячено низку наукових досліджень, публікацій та документів.

Насамперед, пріоритети розвитку господарства України та інвестиційних вкладень в його розвиток визначаються в державних документах [1; 2; 3; 4].

Науковці В. Семенов та Т. Тимочко аналізують пріоритети та критерії сталого розвитку України з урахуванням екологічних проблем [5; 6].

Організаційно-економічні пріоритети та критерії інноваційного оновлення національного господарства України висвітлюють у своїх працях такі авторитетні вітчизняні економісти як С. Єрохін [7], М. Єрмошенко [7], І. Штулер [8].

Пріоритетні сфери, зони іноземного інвестування в Україні та критерії їх визначення розглядають Н. Навроцька [3], Н. Пламодян [10], Т. Юр'єва [11], В. Якименко [11] та інші.

Проблемам іноземного інвестування, визначення критеріїв та пріоритетів присвятили низку праць і автори статті [12, 13, 14, 15].

Водночас постало питання систематизації та уточнення підходів щодо визначення головних критеріїв залучення іноземних інвестицій в економіку України з урахуванням сучасних обставин та тенденцій.

Основою дослідження стали праці іноземних науковців, які активно розвивають концепції глобальних ініціатив забезпечення сталого еколого-економічного зростання та окремих аспектів його регулювання: А. Аткинсон, Н. Бокен, К. Бірсану, Ю. Брок, М. Буш, В. Бекерман, К. Вітман, Д. Демарія, Т. Джексон, В. Лафферті, А. Каштелан, А. Ніс, Дж. Реїлі, С. Тейлор, Б. Робра, В. Скотт, Х. Шаллі, П. Шродер. Вони, зокрема, розвивають ідеї основоположників теорії глобальної стійкості (Й. Рокстрьом), засад регіонального розвитку (С. Кузнець, М. Абрамовіц, 2 А. Гершенкрон), теорії економічного зростання (Р. Солоу, Ф. Рамсей, Д. Каас) та соціально-економічної конвергенції (Р. Барро, Х. Сала-і-Мартін).

Проблемні питання сталого еколого-економічного розвитку (трансформаційних процесів національної економіки, інвестиційно-інноваційних засад становлення економіки досліджували й українські вчені: М. Абрамчук, Г. Башнянин, Р. Білоскурський, Є. Борщук, М. Бутко, А. Верстяк, О. Веклич, Д. Ветвицький, Г. Герасименко, З. Герасимчук, Т. Глубицька, С. Головченко, С. Голубка, М. Голубець, В. Голян, В. Григорків, Л. Гринів, М. Диха, Б. Данилишин, С. Дорогунцов, М. Єрмошенко, С. Єрохін, В. Загорський, І. Ляшенко, Л. Масловська, Н. Мединська, Т. Мельник, Н. Павліха, Г. Погріщук, О. Поліщук, С. Полковниченко, І. Синякевич, В. Трегобчук, Ю. Туниця, М. Хвесик, В. Черняк, В. Шевчук, І. Штулер, М. Штань, Б. Яциковський та інші.

В своїх працях науковці висвітлили суть інвестиційної політики держави, обґрунтували необхідність залучення інвестицій за сучасних умов, пріоритетні шляхи залучення інвестицій для розвитку економіки України, запропонували формування пріоритетів державної політики щодо залучення прямих іноземних інвестицій, які передбачають врахування секторальних і регіональних переваг, критеріїв вибору компаній і країн-продуцентів прямих іноземних інвестицій, а також стратегічні пріоритети державної підтримки їх залучення у сферу високих технологій та їх застосування у воєнній сфері [15].

Метою даної статті є актуалізація питання щодо з'ясування та уточнення головних критеріїв вибору пріоритетів залучення іноземних інвестицій в Україну за умов збройної агресії проти нашої країни, необхідності безпомилкового прийняття рішень щодо залучення іноземних інвестицій в економіку та оборонний сектор держави.

Відповідно до мети поставлені завдання статті:

1) з'ясувати динаміку та уточнити головні критерії і пріоритети залучення іноземних інвестицій в Україну за сучасних умов та наслідків воєнних дій, потреб відбудови та розвитку народного господарства країни;

2) висвітлити критерії та актуальні шляхи (засоби) оптимізації озброєнь та бойової техніки, що забезпечують надійність збройного захисту України.

Основою методології дослідження стали концепції, теорії, стратегії, пропозиції та положення, що запропоновані вітчизняними та закордонними авторами в основоположних та сучасних наукових працях в сфері дослідження стратегій управління економічним розвитком інвестиційної політики в сфері економіки країни. Застосовано загальнонаукові та спеціальні методи: системного аналізу, синтезу, індукції та дедукції, порівняльний та логічний методи. Джерелами інформації стали чинні законодавчі та нормативні акти щодо інвестиційної політики держави, офіційні матеріали щодо проблем та тенденцій в сфері економіки та оборонного сектору України.

Результати

Визначення критеріїв пріоритетів інвестиційних вкладень в будь-яку сферу має здійснюватися на основі моніторингу її стану, специфічних рис та тенденцій, що його зумовлюють.

В якості найбільш загального критерія визначення пріоритетів розвитку країни та аналізу інвестиційних процесів може слугувати теорія сталого розвитку. Центральне місце в цій теорії займає проблема обліку довготривалих екологічних наслідків економічних рішень, які приймаються сьогодні. Необхідна мінімізація негативних екологічних наслідків для поколінь нащадків. Це безглуздо - жити фактично за рахунок своїх дітей і онуків, необачливо витратити природні ресурси - не орієнтуючись на хоч би десяток поколінь вперед. Тому, проблема екологічних обмежень, компромісу між поточним і майбутнім споживанням має стати основною при розробці соціально-економічної стратегії розвитку на тривалу перспективу для нашої країни [5].

В. Семенов виділяє чотири критерії сталого розвитку на довготривалу перспективу (цей підхід базується на класифікації природних ресурсів і динаміці їхнього відтворення), а саме:

- кількість відновлюваних природних ресурсів (земля, ліс та ін.) або їхня здатність продукувати біомасу мають принаймні не зменшуватись із часом, тобто повинен бути забезпечений режим простого відтворення;

- максимально можливе вповільнення темпів вичерпання запасів невідновлюваних природних ресурсів (наприклад, корисних копалин) з перспективою заміни їх у майбутньому на невичерпні види ресурсів (наприклад, часткова заміна нафти, газу, вугілля на альтернативні джерела енергії – сонячну, вітрову, термічну та ін.);

- можливість зведення до мінімуму відходів на основі впровадження маловідходних, ресурсозберігаючих технологій;

- забруднення навколишнього середовища (як сумарне, так і за видами) в перспективі не повинне перевищувати його сучасний рівень («нульового» забруднення очікувати поки що нереально) [6].

Ці критерії (їх може бути й більше), безумовно, необхідно враховувати у процесі розробки концепції сталого та збалансованого розвитку країни. Їх урахування в інвестиційній політиці дасть змогу зберегти навколишнє середовище для наступних поколінь і не погіршити екологічні умови проживання.

Критеріальне значення має думка про те, що при формуванні інвестиційної політики акцент повинен бути зроблений не на кількісному, а на якісному аспекті

поглинання іноземних інвестицій, а саме на вкладення у високоефективні проекти і сфери, що забезпечують високу конкурентоспроможність виробництва [7]. В цьому питанні головну роль має відігравати держава. На думку професорів С. Єрохіна та М. Єрмошенка, держава повинна створити відповідні господарські та фінансові механізми, які зможуть сприяти найбільш активно працюючим господарським структурам долучатись до процесів створення та впровадження нововведень [7]. Іншим важливим напрямком створення факторів для поживлення інноваційної діяльності, - стверджують ці науковці, - є формування клімату інвестиційної зацікавленості інвесторів різних форм власності в інноваційні проекти. Інноваційна діяльність є важливим проектом інвестування в усіх цивілізованих країнах світу [7].

Продовжує та поглиблює думку названих вище вчених професор І. Штулер, яка, спираючись на іноземний досвід доводить, що рівень «ноу-хау» в організації трансформаційних процесів – один з вирішальних факторів прийняття та переробки інформації про динаміку в державі інноваційної діяльності. У створенні механізму сприяння такій діяльності особливо важливе значення має фінансове забезпечення процесів упровадження новацій, технологій, функціонування ринку ризикового капіталу. При цьому, механізми залучення на внутрішній ринок зарубіжних ліцензій мають бути побудовані так, щоб стимулювати залучення лише тих розробок, які або забезпечують створення наступних генерацій продукції та технологій, або ж розвиток із залученням національного наукового потенціалу виробництв подвійних технологій [8].

На жаль, сьогодні в Україні інвестиційні програми і проекти ще, значною мірою, розробляються без звичайних в міжнародній практиці формальностей, по звичній схемі: які і скільки ресурсів потрібно, куди вони будуть вкладені, що в кінцевому результаті буде отримано? Такий підхід цілком відповідає професійній некомпетентності і непристосованості до ринкового середовища, поширеними серед багатьох нинішніх українських керівників підприємств, а також їх багаторічній звичці отримувати централізовані капіталовкладення, не піклуючись про ефективну віддачу і подальше повернення.

Традиційно для України переважною державною підтримкою користуються інноваційні процеси в галузях, що є пріоритетними з погляду загальної соціально-економічної політики держави, а також мають першорядне значення для досягнення загальнонаціональних цілей.

Так Президент України в 2002 році пропонував, що критеріями вибору інноваційних пріоритетів на державному рівні мають виступати:

- інтегральна ефективність (соціальна, екологічна значимість нововведення);
- сукупна комерційна ефективність проекту;
- ступінь наукової і технічної новизни;
- внесок у зміцнення позицій країни на міжнародній арені;
- наявність кадрового забезпечення, стимулювання росту інтелектуального потенціалу;
- ступінь інформаційного і патентно-ліцензійного забезпечення;
- можливість залучення різних джерел фінансування [9].

З урахуванням таких критеріїв, деякі автори вважали пріоритетними такі галузі промисловості України: атомний енергетичний комплекс, легка промисловість

(підвищення рівня зайнятості), чорна металургія, суднобудування, основна хімія і лакофарбова промисловість (експортна спрямованість) [10].

Очевидно, що такий підхід на сьогодні є недостатнім та потребує подальшої розробки. Так, за умов російської агресії проти України, окупації Криму та частини Донецької, Херсонської, Луганської та Запорізької областей - стала більш актуальною проблема іноземних інвестицій в оборонну промисловість України, закупка техніки та озброєння, енергетичних ресурсів, відновлення соціальної та промислової інфраструктури - насамперед у південних та східних регіонах держави (після їх звільнення).

Критеріальну роль у виборі пріоритетів стосовно вибору інвесторів та здійснення інвестиційних вкладень має також позиція та фінансовий стан потенційного інвестора.

Зарубіжному інвестору немає сенсу вкладати гроші в проект, якщо він не приносить прибуток значно більший, ніж депозит в банку чи облігації держзайму. Тому такий інвестор, як правило, претендуватиме на значну частину можливого підприємницького прибутку. А тим більше в умовах несприятливого інвестиційного клімату в Україні, іноземні компанії розраховують на отримання набагато вищої норми прибутку в порівнянні з операціями в інших країнах.

До того ж справжній інвестор буде намагатися активно впливати на інвестиційний процес, контролювати потоки наявних засобів і спостерігати за правильним їх використанням. Звідси можливі суперечності, що ускладнюють ділові відносини. Крім того, іноземні інвестори прагнуть максимально захистити свої інвестиції від потенційних ризиків.

З цією метою в світовій практиці поширені угоди про взаємне заохочення і захист капіталовкладень, які на урядовому рівні надають іноземному інвесторові наступні гарантії: справедливий, рівноправний режим, виплату компенсацій у випадку збройних конфліктів, цивільних безладів, введення надзвичайного стану, безперешкодний переказ прибутку за кордон. Якщо ж інвестору заподіяний збиток або до нього застосована яка-небудь дискримінаційна міра в правових умовах його діяльності, то уряд дає згоду вирішити конфлікт в міжнародному арбітражі.

Загалом, необхідно завжди зважати на те, що інтереси українського суспільства, з одного боку, і іноземних інвесторів - з іншого, фактично співпадати не в змозі. Якщо ми зацікавлені у відновленні і оновленні свого індустріального потенціалу і корінній перебудові його експортної складової, насиченні вітчизняного ринку високоякісними і порівняно недорогими товарами власного виробництва, то іноземцям потрібні наші природні ресурси (тому іноземний капітал йде, насамперед, у видобувні галузі, а оброблювальну промисловість, де створюється інвестиційна база, як правило, обходить стороною), кваліфікована, але дешева робоча сила, а також територія для виводу за межі власних держав екологічно брудних виробництв і звалищ високотоксичних відходів [4].

Нерідко зарубіжні капітали вкладаються з метою поглинання потенційного конкурента і його знищення. Тому в уряді України зараз постала достатньо складна проблема, успішне рішення якої припускає поєднання стимулів по залученню іноземного капіталу, виходячи з прийнятої економічної моделі промислової політики (регулювання вкладень в пріоритетні сфери і галузі, діяльність і розвиток яких послужить досягненню наміченої мети), із заходами що забезпечують економічну безпеку вітчизняних підприємств [4].

При цьому, необхідно також враховувати інтереси державної безпеки, особливо виділяючи не тільки галузі пріоритетні для іноземних інвестицій, але і відокремлюючи від них галузі, закриті для них, або галузі, де вкладення іноземних інвесторів обмежуються (регулюються на основі ліцензування). У США, наприклад, політика держави відносно розміщення іноземних інвестицій традиційно близька до нейтральної. Адміністрація підтримує відкриту інвестиційну політику, але з деякими істотними виключеннями, які стосуються насамперед національної безпеки.

Накопичений досвід інших країн в регулюванні участі іноземної сторони в інвестиційній діяльності, безумовно, корисний для України. Хоча для нашої країни ввести в дію таку чітку систему безпеки сьогодні достатньо складно у зв'язку з кризовою ситуацією, що склалася у вищих урядових структурах держави і на українському ринку, яка жодною мірою не сприяє даному процесу.

Одним з основних факторів (критеріїв) інвестування в Україні є ризик ймовірності втрати інвестором вкладеного капіталу. Істотним наслідком війни є підвищення рівня систематичного ризику і погіршення умов фінансування для суб'єктів господарювання. При цьому індивідуальний ризик за умов війни розподіляється нерівномірно і залежить від багатьох чинників, а саме: наближеності до територій очікуваного розгортання активних бойових дій, вірогідність завдання ракетних ударів, інтенсивність фінансових відносин із контрагентами на тимчасово окупованих територіях тощо. Створення нової моделі економічного розвитку після завершення воєнних дій має враховувати реалії й умови соціально-економічного функціонування за умов глобальної конкуренції [16].

Як резюмує в своїй докторській дисертації М. Штань, - «...проблеми відсутності глибинних технологічних перетворень, суттєвого дефіциту інвестиційних ресурсів та низького рівня доходів багатьох категорій населення України пов'язані з відсутністю передумов для генерування належного обсягу внутрішнього попиту. Таке своєрідне ігнорування ролі та місця внутрішнього споживання як головного чинника створення доданої вартості позбавляє національну економіку можливостей виходу на траєкторію стійкого інноваційно-інвестиційного зростання та започаткування ендогенізованої моделі розвитку. Це пов'язано з тим, що на сьогодні як інвестиційна, так і споживча складова внутрішнього попиту задовольняються значною мірою на основі імпорту. Проведений аналіз дав змогу з'ясувати, що сьогодні у світі формується система активного стимулювання високих технологій на основі роботизації та впровадження штучного інтелекту. Саме виробництво таких високотехнологічних продуктів має перебувати в основі стратегії національного відродження країни у період післявоєнної відбудови. Йдеться про історичний шанс: на основі зовнішніх і внутрішніх інвестицій динамізувати шлях свого соціально-економічного розвитку. Тому, дієвим інструментарієм вирішення проблем соціально-економічної динаміки є стимулювання розвитку високотехнологічного національного капіталу, перспективним є розміщення в Україні високотехнологічних виробничих потужностей провідних компаній-виробників наукомісткої інноваційної продукції. Ця продукція, з високою часткою доданої вартості, повинна надходити як на експорт так і для внутрішнього використання» [17]. Такий підхід є важливим чинником, що визначить вибір спрямування інвестицій в економіку України на тривалий час.

Критеріальне значення має думка й про те, що при формуванні інвестиційної політики акцент повинен бути зроблений не на кількісному, а на якісному аспекті

поглинання іноземних інвестицій, а саме на вкладення у високоефективні проекти і сфери, що забезпечують високу конкурентоспроможність виробництва [8]. Рівень «ноу-хау» в організації трансформаційних процесів – один з вирішальних факторів сприйняття та переробки інформації про динаміку в державі інноваційної діяльності. У створенні механізму сприяння такій діяльності особливо важливе значення має фінансове забезпечення процесів упровадження новацій, технологій, функціонування ринку ризикового капіталу. При цьому, механізми залучення на внутрішній ринок зарубіжних ліцензій мають бути побудовані таким чином, щоб стимулювати залучення лише тих розробок, які або забезпечують створення наступних генерацій продукції та технологій, або ж розвиток із залученням національного наукового потенціалу виробництв подвійних технологій [8].

Відповідно до вимог війни, воєнного часу посилюється роль таких критеріїв та пріоритетів отримання та використання інвестицій як:

оперативність, надійність та розмір інвестицій, пільгові умови отримання, можливість пролонгації;

отримання інвестицій від дружніх держав, без будь-яких додаткових зобов'язань, пов'язаних, в майбутньому, з економічними, політичними чи іншими втратами для України; Україна має системно діагностувати фінансовий стан потенційних інвесторів з метою прийняття оптимальних рішень та недопущення втрат від фіктивних договорів;

важливим фінансовим джерелом для України має стати виплата агресором (РФ), відповідно до рішень міжнародного суду, репарацій за нанесений збиток Україні в усіх сферах життєдіяльності країни [18].

В умовах військових дій – суттєво змінюються пріоритети міжнародних фінансових позик та вкладень:

першочергово збільшуються виплати на закупки озброєння та боєприпасів (ракет, безпілотних апаратів, засобів протиповітряної оборони, літаків, танків, бронетранспортерів, артилерійських установок, бронекатерів, снарядів тощо);

великі фінансові ресурси потрібні для формування нових військових частин та підрозділів, забезпечення їх всім необхідним озброєнням та спорядженням);

вже під час бойових дій відбувається термінове відновлення та вдосконалення системи логістики, мостів, транспортних засобів тощо;

під час війни збільшуються витрати на фінансування військовослужбовців, ветеранів та їх сімей, на лікування поранених, поховання вбитих та померлих тощо;

під час воєнного стану та бойових дій держава має всіляко активізувати здійснення інвестиційних вкладів в оборону вітчизняними інвесторами (підприємці, громадські організації, волонтери, приватні особи тощо), що й відбувається в сучасній Україні [18].

На вибір критеріїв інвестування впливає й суб'єктивний фактор – політика держави, державних лідерів. Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль під час Форуму партнерства США-Україна 2024, який проходив у Вашингтоні 17 квітня 2024 року, зазначив: «Ми працюємо над тим, аби Україна стала наступним місцем інвестицій з боку американських компаній. Ми створюємо необхідні умови та проводимо реформи, аби цих інвестицій та компаній було більше». Прем'єр-міністр також розповів про шість найбільш перспективних сфер для американських інвестицій в Україні: енергетика, оборонна промисловість, аграрний сектор, критична сировина, ІТ та будівництво.

Великі перспективи щодо співпраці та отримання інвестицій Україна має з Німеччиною, іншими дружніми країнами світу. Державі ФРН, зокрема, пропонується вкластися у 80 інвестиційних проектів у агропереробці України. Реалізація інвестиційних проектів в цих сферах залежить від зусиль влади та суспільства, активності з боку інвесторів, воєнно-політичної ситуації в Україні та світі.

Стримує процес інвестування недостатній рівень інвестиційної привабливості України, відсутність належного механізму стимулювання росту виробництва, наявність низки адміністративно-правових проблем, що негативно впливають на процес іноземного інвестування. Науковці вказують на необхідність створення ефективної системи державного регулювання інвестиційної діяльності [15]. Вирішення цього питання повинно стати пріоритетним, адже від ефективності інвестиційної політики залежить стан виробництва, положення та рівень технічного оснащення основних фондів підприємств народного господарства, можливості структурної перебудови економіки, рішення проблем обороноздатності та відновлення країни.

В час військового протистояння з російським агресором головною постає проблема економічного та воєнно-промислового потенціалу. Без іноземної підтримки, без залучення іноземних інвестицій Україна вирішити цю проблему не в змозі. Звідси постали актуальні питання: які саме формати залучення інвестицій Україні підходять, чим саме привернути увагу і які типи інвесторів потрібно залучати. Зокрема, потрібно вирішити питання вибору пріоритетів інвестування, а точніше – переглянути та кардинально скорегувати вже існуючі державні пріоритети, на які виконавча влада орієнтувалася ще до початку весни 2022 року. Зараз пріоритетні напрямки іноземного інвестування – це не тільки сфери суспільства, галузі науки і техніки, що мають першорядне значення для досягнення поточних і перспективних цілей соціально-економічного та науково-технічного розвитку, але й такі напрямки, котрі допомагають вирішувати критичні питання обороноздатності країни. Визначення основних пріоритетів інвестиційної стратегії має бути узгодженим як з військовою перемогою, так і в подальшому – відбудовою держави, зміцненням вітчизняної промисловості та економіки, створенням передумов переходу України до списку країн сталого розвитку.

Однією з проблем успішного інвестування в оборонний сектор країни є правильний вибір критеріїв та пріоритетів інвестування.

Проблемі пріоритетів інвестиційних вкладень та критеріїв їх визначення в Україні нами вже присвячено низку наукових досліджень та публікацій [12; 13; 14, 18, 19].

Особливостями воєнного часу, особливо за умов ведення бойових дій, є великі економічні та фінансові потреби та втрати держави: пов'язані з гибеллю людей (як військових так і цивільних), втратою техніки та озброєння, знищенням промислових та сільськогосподарських підприємств. Різко зростають виплати на фінансове забезпечення військових та цивільних, на відновлення та застосування техніки та озброєння тощо. По-суті, сьогодні для України виробництво та закупка нової техніки та озброєння є головним фактором перемоги над ворогом.

Україна веде справедливую війну, захищає себе, водночас й багато інших країн Європи та світу від московської навали, відповідно, багато країн також допомагають Україні. В сучасних умовах це є вирішальною умовою перемоги над агресором.

На наш погляд, за умов війни та воєнного часу посилюється роль таких критеріїв та пріоритетів отримання та використання інвестицій як:

оперативність, надійність та розмір інвестицій, пільгові умови отримання, можливість пролонгації;

отримання інвестицій від дружніх держав, без будь-яких додаткових зобов'язань, пов'язаних, в майбутньому, з економічними, політичними чи іншими втратами для України;

Важливим фінансовим джерелом для України є виплата агресором (РФ), відповідно до рішень міжнародного суду, репарацій за нанесені збитки Україні в усіх сферах життєдіяльності країни.

В умовах війни, воєнної агресії змінюються пріоритети міжнародних фінансових позик та вкладень:

першочергово збільшуються виплати на закупки озброєння та боєприпасів (ракет, літаків, безпілотних апаратів, танків, бронетранспортерів, артилерійських установок, бронекатерів, снарядів тощо);

великі фінансові ресурси потрібні для формування нових військових частин та підрозділів, забезпечення їх всім необхідним озброєнням та спорядженням;

вже під час бойових дій відбувається термінове відновлення та вдосконалення системи логістики, мостів, транспортних засобів тощо;

під час війни збільшуються витрати на фінансування військовослужбовців, ветеранів та їх сімей, на лікування поранених, поховання вбитих та померлих тощо;

під час воєнного стану та бойових дій держава має всіляко активізувати здійснення інвестиційних вкладів в оборону вітчизняними інвесторами (підприємці, громадські організації, волонтери, приватні особи тощо);

під час війни можлива низка й інших змін та уточнень щодо принципів та пріоритетів використання фінансів інвесторів та держави [18].

Для забезпечення правильного вибору пріоритетів інвестування в оборонний сектор держави необхідне сучасне наукове бачення стану та перспектив розвитку засобів воєнного враження та захисту. Реалії сучасних бойових дій на теренах України вказують на швидкі зміни таких засобів та їх наслідків. Відповідно велика увага приділяється підготовці військових кадрів-фахівців, котрі володіють новою зброєю.

Коротко, щодо поглядів науковців на динаміку зміни технологій та типів озброєнь на період до 2035 року, як таких що приходять на зміну ядерній зброї за умови її незастосування.

Конструктивною та далекоглядною з цього питання є, зокрема, думка виконавчого директора Українського інституту майбутнього Анатолія Амеліна, який вважає, що в зазначений період технології та типи озброєнь отримають таке змістовне наповнення:

1. Штучний інтелект та автономні системи:

- Збільшення ролі безпілотних систем (дрони, роботи).

- Розвиток систем автономного прийняття рішень.

- ШІ для аналізу великих даних, прийняття рішень у реальному часі, оптимізації бойових дій та зниження ризиків для особового складу.

- Бойові роботи: наземні, повітряні та підводні дрони, здатні виконувати розвідувальні, ударні та логістичні завдання.

2. Гіперзвукова зброя:

- Ракети та плануючі апарати, здатні розвивати швидкість понад 5 махів, що робить їх практично невразливими для існуючих систем ППО.

- Системи протидії гіперзвуковій зброї.

3. Спрямована енергія:

- Лазерна та мікрохвильова зброя для ураження безпілотників, ракет та інших цілей.

- Електромагнітні імпульсні пристрої для виведення з ладу електроніки супротивника.

4. Кіберзброя та інформаційна війна:

- Програми та віруси для атаки на інформаційні системи супротивника, включно з системами управління військами, інфраструктурою та фінансовими інститутами.

- Використання кібератак для досягнення стратегічних цілей без застосування фізичної сили.

- Розвиток засобів електронної боротьби.

- Технології протидії дезінформації.

5. Нанотехнології:

- Поліпшення характеристик матеріалів (легкість, міцність).

- Розвиток "розумної" броні та камуфляжу.

6. Біотехнології:

- Розробка засобів захисту від біологічної зброї.

- Поліпшення фізичних можливостей військовослужбовців.

7. Космічні технології:

- Розвиток супутникових систем зв'язку та розвідки.

- Розробка зброї для ураження супутників супротивника та захисту власних космічних апаратів.

8. Квантові технології:

- Квантова криптографія для захищеного зв'язку.

- Квантові сенсори для покращення систем навігації та виявлення.

- Не забуваємо про ядерну зброю. За оцінками фахівців, країн, які мають ядерну зброю, через 10 років буде значно більше, ніж сьогодні.

- Але найбільш руйнівною та небезпечною вважається тектонічна зброя. Людина не може ні передбачити її використання, ні захиститись від неї [20].

Названі перспективні технології та типи озброєння певною мірою мають критеріальне значення. Але застосування їх в якості критеріїв для формування конкретних напрямків та завдань розвитку технологій та зброї в Україні має вирішуватись у відповідності до їх актуальних потреб, міжнародних норм та законів, часових рамок, наявних ресурсів, з урахуванням дій противника, допомоги союзників тощо. Необхідно мати чіткий план підготовки нової техніки та озброєнь, визначені механізми його реалізації.

Посадовцям-організаторам оборони України від агресора необхідно правильно прогнозувати хід бойових дій за термінами та їх характером. Важливо враховувати можливості країн-партнерів та іноземних приватних компаній, а також вітчизняних компаній та власників до інвестування в оборонний сектор України.

Звичайно, план має бути обґрунтовано відповідно до фінансових можливостей, вірогідних етапів та характеру військового протиборства з ворогом.

Україна з урахуванням обставин, що склалися, вже покращує фінансування потреб оборони. Так згідно Закону про державний бюджет України на 2025 рік загальний

ресурс, що буде направлений на сектор безпеки й оборони, складе 2,23 трлн. грн., що значно більше минулорічного. Рекордні кошти спрямовуються на виробництво та закупівлю зброї, на що передбачено 739 млрд. грн. Збільшується фінансування на модернізацію оборонно-промислового комплексу, а також на закупівлю дронів [21].

Україна досягла конкретних домовленостей з Норвегією, Данією, Швецією та Литвою про інвестування на пряму в українське виробництво. Як повідомив міністр оборони України Рустем Умеров, кожна зі згаданих країн вже оголосила про фінансування в наше виробництво, зокрема, в наші українські далекобійні дрони та ракети.

Норвегія — виділила 500 млн. крон (45 млн. доларів) на фінансування українського виробництва.

Данія продовжить інвестування в український оборонний комплекс за «данською моделлю» в 2025 році, а також збільшує військову підтримку України у 2025 році до 2.2 млрд. євро.

Частина цієї допомоги буде спрямована на підготовку бригад, спільні оборонні проекти та фінансування за «данською моделлю 2.0», що пришвидшить поставки зброї та інвестуватиме в українські оборонні підприємства.

Швеція долучається до «данської моделі» для фінансування виробництва українських далекобійних дронів.

Литва підписала «Меморандум про взаєморозуміння», який передбачає перший транш у 10 млн. євро для виробництва української зброї, зокрема в межах проекту «Паляниця».

Інший важливий результат — в Копенгагені започаткували новий формат співпраці — «Північна група — Україна», який об'єднує 12 ключових країн: Данію, Швецію, Норвегію, Фінляндію, Ісландію, Естонію, Латвію, Литву, Німеччину, Нідерланди, Польщу та Велику Британію [22].

Слід зазначити, що окрім вище названих, Україні в її справедливій боротьбі з агресором допомагає фінансами та зброєю багато інших країн світу. Велику допомогу Україні також здійснює дружня Канада. Слава Україні!

Висновки

1) Головними критеріями іноземних інвестиційних вкладів в Україну мають бути критерії сталого розвитку, забезпечення вискоєфективного виробництва на базі активізації інноваційних процесів в економіці та інших сферах;

2) В залученні іноземних інвесторів до співпраці слід посилити увагу до проблем оборони та безпеки України;

3) Роль критерія в оцінці ефективності інвестиційної діяльності відіграє готовність українських державних та приватних структур до співпраці з іноземним інвестором та правильний вибір інвестора;

4) Політика державного регулювання процесів залучення іноземних інвестицій має забезпечити правильний вибір їх напрямків та ефективність реалізації;

5) Залишаються актуальними проблеми захисту інвестицій, вдосконалення організаційно-правового механізму інвестиційної діяльності.

Проблемами для подальшого дослідження теми бачимо: фактори впливу на привабливість України до іноземного інвестування в умовах війни та післявоєнної

розбудови; виявлення та аналіз проблем іноземного інвестування в економіку України за особливих умов; вдосконалення правового механізму контролю за розподілом та використанням іноземних інвестицій в економіці та військовій сфері України.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року».
2. Дмитренко М.А. Роль держави у підтримці та стимулюванні інноваційної діяльності / М.А. Дмитренко // Вісн. Укр. акад. банк. справи. 2003. № 1(14). С. 77-81.
3. Навроцька Н.А. Пріоритети іноземного інвестування в економіку України / Н.А. Навроцька // Економічний простір. 2012. № 58. С. 19 – 26.
4. Петрушевська В.В. Державне регулювання інноваційно-інвестиційних пріоритетів динамічного розвитку економіки України / В.В. Петрушевська // Збірник наукових праць. – Стратегія інноваційного розвитку підприємств України. К.: КНУТД, 2003. С. 137-141.
5. Тимочко Т.В. Пріоритети збалансованого (сталого) розвитку для України / Збірник матеріалів II-го Всеукраїнського з'їзду екологів з міжнародною участю. [Електронний ресурс] / Т.В. Тимочко. Режим доступу: [http:// eco.com.ua /.../prioriteti-zbalansovanogo-stalogo-rozvitku-dl](http://eco.com.ua/.../prioriteti-zbalansovanogo-stalogo-rozvitku-dl).
6. Семенов В.Ф. Поняття сталого розвитку. Критерії та принципи. Екологічна домінанта сталого розвитку. [Електронний ресурс] / В.Ф. Семенов / Екологічний менеджмент: навчальний посібник. Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/81-ekologchniy-menedjment-semenov-vf.html>.
7. Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства: наук. монографія / наук. ред. М. М. Єрмошенко, С. А. Єрохін. К.: НАУ, 2008. 216 с.
8. Штулер, І. Ю. Стабілізація економіки України: інноваційний підхід / І.Ю. Штулер // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2016. Том 23. № 1. С. 106-110.
9. Пріоритети технологічного розвитку України / Послання Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2002 році. К.: Інф. вид. Центру Держкомстату України. 2003. С. 83.
10. Пламодян Н.А. Інноваційні пріоритети розвитку економіки України. [Електронний ресурс]/ Н.А. Пламодян. Режим доступу: [http:// www.rusnauka.com/8_NPE_2007/.../21105.doc.htm](http://www.rusnauka.com/8_NPE_2007/.../21105.doc.htm).
11. Юр'єва Т.Г., Якименко В.В. Пріоритетні сфери, зони та об'єкти іноземного інвестування в Україні [Електронний ресурс] / Т.Г. Юр'єва, В.В. Якименко. Режим доступу: URL: www.nbu.gov.ua/
12. Баранівський О.В. Іноземне інвестування в економіку України за умов воєнного стану (критерії та пріоритети) / The 9th International scientific and practical conference «Modern research in science and education» (May 2-4, 2024) BoScience Publisher, Chicago, USA. 2024. 874 p. С. 701-705.
13. Баранівський О.В. Залучення іноземних інвестицій для підтримки, відбудови та подальшого розвитку України у складних сучасних умовах/ Матеріали XX науково-практичної конференції «Проблеми економічного і духовного життя України в умовах російської агресії та означення головних шляхів їх вирішення». – К.: ВНЗ «Національна академія управління», 2023, С. 51-55.

14. Баранівський В.Ф., Баранівський О.В. План перемоги України: економічний стимул. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта і наука в Україні в період глобальних викликів сьогодення» (Київ, 28 листопада 2024 року). / упор. В. Шпак; за загальною редакцією С. Табачнікова. Київ : ДП «Експрес-об'ява», 2024. 192 с. С. 25-29.
15. Оцінка організаційно-правового механізму залучення іноземних інвестицій в економіку України / В. Ф. Баранівський, О. В. Баранівський // Актуальні проблеми освіти і науки в умовах війни: матеріали Першої наук.-практ. онлайн-конф. з міжнародною участю (м. Київ, 6 -7 черв. 2023 р. / упоряд. В. Шпак; за заг. ред. С. Табачнікова; Нац. акад. наук вищої освіти України. Київ: НАНВО України, 2023. С. 26-37.
16. Верстяк А. В. Стратегічні пріоритети регулювання еколого-економічного зростання в умовах інноватизації економіки: автореф. дис. ...д-ра екон. наук: 08.00.03 Київ, 2024. 39 с.
17. Штань М. В. Економічна політика держави в умовах глобальної нестабільності: автореф. дис. ...д-ра екон. наук: 08.00.03 Київ, 2024. 40 с.
18. Баранівський В.Ф., Баранівський О.В. До проблеми залучення іноземних інвестицій у воєнно-промисловий комплекс України / The 5th International scientific and practical conference "Science in the modern world: innovations and challenges" (January 23-25, 2025) Perfect Publishing, Toronto, Canada. 2025. 624 p. С. 505-513.
19. Баранівський О.В. Іноземне інвестування в економіку України за умов воєнного стану (критерії та пріоритети) / The 9th International scientific and practical conference "Modern research in science and education" (May 2-4, 2024) BoScience Publisher, Chicago, USA. 2024. 874 p. С. 701-705.
20. Анатолій Амелін. Яка зброя приходить на зміну ядерній: Основні тренди в оборонно-промисловому секторі до 2035 року, 30 липня 2024, <https://www.liga.net/ua/all/opinion/yaka-zbroia-prykhodyt-na-zminu-iadernii>.
21. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про Державний бюджет України на 2025 рік». Офіційний портал Верховної Ради України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-20#Text>
22. Інвестиції в український ОПК: Рустем Умеров розповів про домовленості з 4 країнами та новий формат співпраці. <https://armyinform.com.ua/2024/11/24/investychniyi-v-ukrayinskyj-opk-rustem-umyerov-rozpoviv-pro-domovlenosti-z-4-krayinamy-ta-novyy-format-spivpraczi/>.